

Herdenken is en blijft belangrijk

De afgelopen maanden bezocht Josée Netten, algemeen secretaris van Stichting 1940-1945, enkele herdenkingen, een lezing en de opening van een tentoonstelling. Voor het Contactblad schreef ze onderstaande impressie.

Door Josée Netten

Het biedt erkenning, en betoont respect aan slachtoffers, direct betrokkenen en nabestaanden. Betrokkenen putten steun, troost en kracht uit deze samenkomsten, en ze verbinden ons met elkaar. Belangrijke lessen en aandachtspunten voor de samenleving worden aldus geaccentueerd. Vanuit de Stichting 1940-1945 worden jaarlijks diverse herdenkingen bezocht, veelal door onze betrokken en gewaardeerde vrijwilligers die sinds jaar en dag hierbij de Stichting vertegenwoordigen. Ze betonen respect aan de getroffen en bijvoorbeeld de slachtoffers van het Apeldoornse Bosch, van Dachau en Kamp Vught.

Bij een aantal andere herdenkingen, maar soms ook bij lezingen en tentoonstellingen vertegenwoordig ik als algemeen secretaris de Stichting 1940-1945. Een kleine compilatie maakt dit zichtbaar.

Het zijn vaak mooie maar ook indringende bijeenkomsten waar onbeschrijfbaar ervaringen, onuitsprekelijke pijn, afschuw en verdriet, maar ook respect, erkenning en veerkracht samengebald in de verhalen van de sprekers tot je komen. Getuige te zijn van verhalen waarin ook zo vaak veerkracht, stamina en liefde naar voren komen, zijn verrijkend en belangrijk om door te geven.

Nooit meer Auschwitz-lezing

Op 25 januari was ik aanwezig bij de Nooit meer Auschwitz-lezing in Amsterdam die gehouden werd door de Franse priester Patrick Desbois. Hij ontving de Annetje Fels-Kupferschmidt-onderscheiding. Een bijzondere man, alleen al door zijn achtergrond; een wiskundige die vervolgens studeerde aan het katholieke seminarie en priester werd. Ook verdiepte hij zich, onder meer bij Yad-Vashem, in het Jodendom en het antisemitisme.

Eerst alleen, en later met zijn organisatie Yahadin-Unum, doet hij al twee decennia lang onderzoek naar nog niet ontdekte massagraven in de Sovjet-Unie waar Duitse Einsatzgruppen massa-executies pleegden. Hiertoe werden meer dan 7000 ooggetuigen geïnterviewd in acht landen. Ruim 1,5 miljoen Joden werden, juist buiten de kampen, op deze wijze vermoord. Velen waren hiervan getuige aangezien de lokale bevolking gedwongen werd hieraan mee te werken. Deze massa-executies vonden dus niet in het geheim plaats, in tegenstelling tot wat lang gedacht is. Lokale bewoners hebben gezien, gehoord en geroken wat er met hun Joodse burens gebeurde en hebben sindsdien hier-

Patrick Desbois

over gezwegen. Hij waarschuwde in zijn lezing dan ook voor het gevaar van propaganda die de ander ontmenselijkt, waardoor burens tot instrumenten in genocides gemaakt kunnen worden.

Zijn onderzoek richt zich niet alleen op de Holocaust maar ook op het heden. Zo heeft hij met zijn team onderzoek gedaan in Guatemala, onder de Yezidi in Irak, en recentelijk ook weer in Oekraïne, waar hij ooit begon.

... En dan loop ik na deze lezing terug naar de metro, peinzend over de wreedheden waartoe mensen in staat zijn, maar tegelijkertijd óók beseffend dat ik net heb gehoord hoe Patrick Desbois hiervan zijn levenswerk heeft gemaakt om recht te doen aan mensen die geen bestaansrecht mochten hebben ... en dan valt mijn oog hierop:

Ja, zeg ik dan tegen mijzelf, 'ik weet het'.

Nationale Holocaust Herdenking

Enkele dagen later, 29 januari, vond de Nationale Holocaust herdenking plaats in Amsterdam. Het was goed om te zien dat veel mensen gehoor hadden gegeven aan de oproep om deze herdenking bij te wonen. Dat is hard nodig aangezien antisemitisme, discriminatie en intolerantie steeds meer toenemen. Iets waar ook de voorzitter van het Nederlands Auschwitz Comité, Jacques Grishaver, en de burgemeester van Amsterdam, Femke Halsema, in hun voordrachten aan refereerden.

Indrukwekkend blijken wederom de speeches, zoals van een overlevende die verhaalt over permanente angst en wantrouwen in zijn leven als gevolg van oorlogservaringen ('ik heb nooit geleerd wat

vertrouwen is') en dat hij de hoop allang heeft opgegeven dat zijn ballast ooit bagage wordt. Hij hoopt dat bij zijn kleinzoon (derde generatie) deze ballast wél bagage is geworden. Even later vertelt zijn kleinzoon over de reis die hij vorig jaar voor het eerst naar Auschwitz heeft gemaakt, een ervaring die hem diep heeft geraakt. Waardoor hij nu wél kan lezen wat er in de ogen van zijn opa te zien is, omdat woorden ontoereikend zijn. Toch blijft erover praten voor hem belangrijk 'dat de stilte gedempt kan worden, en hen te eren en een stem te geven die is stilgevallen.'

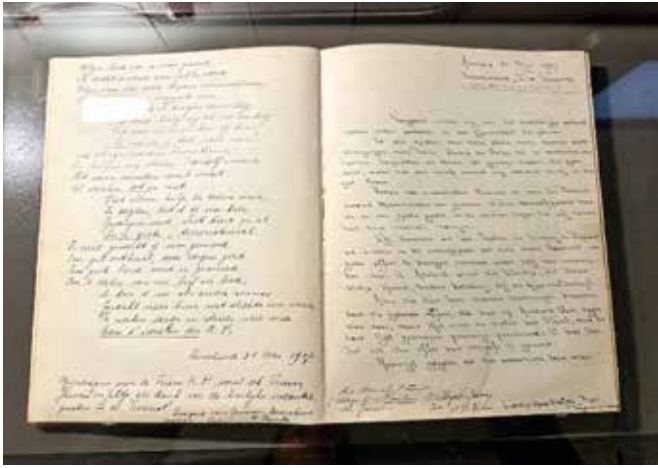
Ontroerend en indrukwekkend zijn ook twee kinderen, die vertellen over wat er in hun familie is gebeurd tijdens de oorlog. De jonge jongen verhaalt over zijn overgrootouders die uiteindelijk weten te vluchten met achterlating van waardevolle spullen bij vrienden. Na de oorlog is de bevriende heer Kat de enige die dit vertrouwen niet beschaamt.

Het meisje zegt dat ze uit de oorlogservaringen van haar overgrootmoeder heeft geleerd 'dat je altijd hoop moet houden, ook in een slechte tijd'. Zij refereert daarbij aan het wonder dat drie meisjes waaronder haar overgrootmoeder, die in doorgangskamp Westerbork vriendinnen van elkaar waren geworden, steeds gezamenlijk op transport naar diverse concentratiekampen werden gezet. Hierdoor konden zij elkaar steunen in de zware tijden. Bijna de hele familie van haar overgrootvader blijkt vermoord, maar hij vindt na de oorlog wel haar overgrootmoeder terug, en zij eindigt aldus: 'Ondanks de ellende en ontbering gebeurde er een groot wonder... mijn oma werd geboren!'

Tentoonstelling De Terrorist

Op 13 februari werd in het Oranjehotel in Scheveningen het themajaar Leven met oorlog geopend. Binnen dit kader vond op 18 februari in het Fries Verzetsmuseum te Leeuwarden de opening plaats van een bijzondere tentoonstelling: De Terrorist. De Duitse bezetters noemden verzetsmensen terroristen, en zo werd De Terrorist de geuzennaam voor een vakantiehuis in Ameland, dat van 1946 tot en met 1953 een plek van ontspanning was voor de badgasten.

Deze badgasten hadden als gevolg van verzetsactiviteiten dierbaren verloren: vader, broer, zoon, echtgenoot, vriend De weduwen - soms zelf ook

Gastenboek De Terrorist, dankbare en blij badgasten penden hun ervaring hier neer.

actief geweest in het verzet - moesten alleen hun kinderen opvoeden, in een tijd van wederopbouw waar vooruitkijken in plaats van achteromkijken de norm was. Ook psychisch en lichamelijk gewond geraakte verzetsmensen waren bij De Terrorist welkom.

In dit vakantiehuis, door voormalig verzetsvrouwen gerund, konden deze gezinnen gratis verblijven en bijtanken. Ze werden er in de watten gelegd, konden even de zinnen verzetten, hun verhaal delen, maar zeker ook plezier maken. Voor de kinderen was het een geweldige tijd: een vakantiehuis in de duinen, twintig meter van het strand, met spelletjes, speelgenootjes en vrolijkheid, wat wilde je nog meer? Het werd een plek waar iedereen onder gelijken kon zijn, en met elkaar kon delen waar in het dagelijks leven geen ruimte voor was. Zo werden er vriendschappen voor het leven gesmeed.

Diverse stichtingen werden tijdens en na de Tweede Wereldoorlog, dóór en vóór het verzet opgericht: Stichting 1940-1945, Stichting Friesland 1940-1945 en Stichting Sneek 1940-1945. Zij ondersteunden op allerlei manieren de 'nagelaten betrekkingen' van verzetsmensen. Zo werden er door het hele land vakantieweken georganiseerd. Gerund door vrijwilligers met veelal banden met het verzet. De laatste vakantieweek werd namens de Stichting 1940-1945 in 2018 (!) door de afdeling Noord-Holland georganiseerd. De achterliggende gedachte was immers: 'wij zorgen voor jou en de jouwen.' Die belofte wordt dus nog steeds gestand gedaan. De Stichting 1940-1945 is dan ook blij met haar vrijwilligers (veelal tweede generatie) die contactgroepen leiden, een

kaartje sturen, een praatje maken, of een uitje organiseren...zo lang dat kan, en nodig is.

Herdenking Februaristaking

Zaterdag 25 februari: een koude winderige zaterdagmiddag in Amsterdam. Plaats van samenkomst: de Dokwerker, waar we voor het eerst na coronatijd weer met elkaar de Februaristaking van 1941 hebben herdacht. Een staking die nog niets aan relevantie heeft ingeboet. Want bij deze staking nam 'de gewone man' uit solidariteit het op voor de andere 'gewone - Joodse - man'. Een paar dagen eerder waren in februari 1941 ruim 400 Joodse mannen bij twee razzia's opgepakt en gedeporteerd. Dit leidde tot de eerste en tegelijkertijd enige massale actie van verzet in Europa tegen de Duitse bezetter. Zo'n 10.000 stakers trotseerden deze bezetter, niet alleen in Amsterdam maar ook in Zaandam, Hilversum, Haarlem, het Gooi, Velsen en Utrecht. Daar had men de moed om tegen de Jodenvervolgning in verzet te gaan, met soms enorme consequenties: aanhoudingen, gevangenschap en executies. In de toespraken werd de link van toen naar nu gelegd; hoe belangrijk het is je uit te spreken, dat te blijven doen en niet weg te kijken. Het belang van het tonen van solidariteit en van moed.

Foto José Netten

De Dokwerker op het Jonas Daniël Meijerplein in Amsterdam.

Roziena Salihu, spoken word artist, wist dit heel fraai en duidelijk te verwoorden in haar voordracht, die eindigde met: 'Er is maar één correcte definitie van moed, dat ondanks dat iets eng is, je het toch gewoon doet.'